

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Մույն աշխատանքն արտոնագրված է «Մտեղծագործական համայնքներ
նշ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

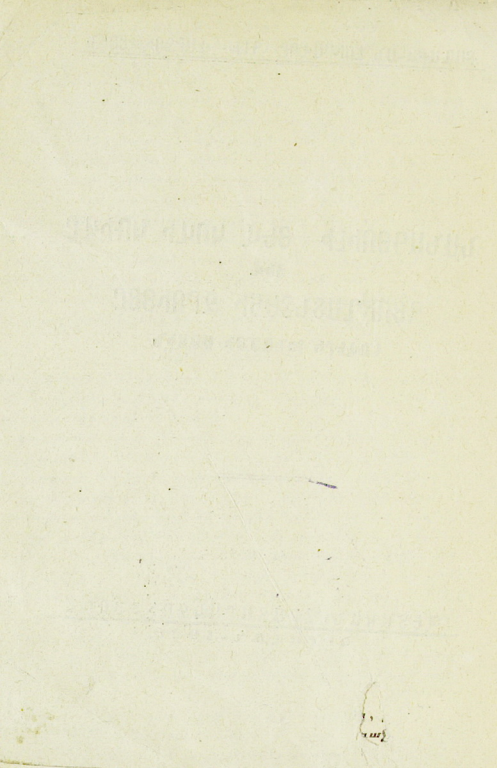
ՆԱՆԱԳՅՈՒԼԻ ՅԵՎ ԿՈՎԻ ԿՌԻՎԸ
ՅԵՎ

ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍԻ ԶՐՈՒՅՑԸ

ԿՈՎԵՐԻ ԽՆԱՄԲԻ ՄԱՍԻՆ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ

ՏԵՐԵՎԱՆ-1929

ԳԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՍԱՎՈՐ. ԳԼԽ. ՎԱՐՁՈՒԹՅՈՒՆ

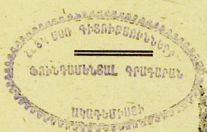
636.2.083

ՆԱՆԱԳՅՈՒԼԻ ՅԵՎ ԿՈՎԻ ԿՈՒՎԸ
ՅԵՎ

ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍԻ ԶՐՈՒՅՑԸ

ԿՈՎԵՐԻ ԽՆԱՄԳԻ ՄԱՍԻՆ

Կազմեց Կ. Կ. ՄԵԼԻԲ-ՇԱՀՆԱԶԱՐՅԱՆ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

ԵՐԵՎԱՆ — 1929

17644
A II
40231

Հրատ. № 1139

ՊԵՏՏՐԱՏԻ ՅԵՐԿՐՈՐԴ ՏՊԱՐԱՆ ՅԵՐԵՎԱՆՈՒՄ

Գրառնչվ. № 2882(բ)

Գատվ. № 1281

Տիր. 5000

ՊԱՌԱՎ ՆԱՆԱԳՅՈՒԼԻ ՅԵՎ ԿՈՎԻ ԿՌԻՎԸ

I

Ձմեռվա կեսին, մի ցուրտ որ առավոտյան ժամը վեցին, պառավ Նանագյուլը կաթնամանը ձեռին մոտեցավ բակու՝ կանգնած, քիթ-մոռ-թը կախ, լղարած, վոսկրը մնացած իր կովին կլթելու. հենց վոր պաղեց, ամանը կրծքի տակն առավ, ծծերից բռնեց, կովը վոտը բարձրացրեց, սկսեց աքացիներ տալ, քիչ մնաց ամանը կոտրեր. պառավը չարացած վեր կացավ, բայց ուզեց նրա խաթրը առնել. սկսեց նրա գլուխը սղալել ու ասել.

— Մարալ ջան, դինջ կաց, երեխեքը քաղցած են, ուտելու բան չկա, թող, վոր կթեմ:

— Բա լես քաղցած չեմ, — պատասխանեց կովը, վոտը գետնին խփելով. ի՞նչ ես տվել, վոր լես քեզ տամ, տանես երեխանցդ տաս ուտելու:

— Վույ քոռանամ լես, տես ի՞նչ ա ասում. բա ամեն որ քեզ դարման չեմ տալիս:

— Հա, մի բուռը չոր դարման. ուզում ես,

վոր դրանով համ յես կշտանամ, համ քեզ կաթ տամ, համ ել քորփա հորթուկիս կշտացնեմ, վոր ծծերս կրծում ա հա կրծում, համա բերանը բան չի ընկնում:

— Բաս լավ, ի՞նչ անեմ, վոր դու համ ինձ կաթ տաս, համ ել քո հորթուկին, ել լաւնց քացի-քացի չանես:

— Ի՞նչ անես խի՞ չես դու չեւ ուրիշներէ նման որական միքանի ֆունտ չոր խոտ գցում իմ առաջ, են քո բոստանից հավաքած բազուկից, կարտոֆիլից, գազարից ինձ ել բաժին հանում, վոր քեզ շատ կաթ տամ:

— Ի՞նչ ես սարսաղ-սարսաղ դուս տալիս, խի՞, կովը բազուկ, գազար կուտի՞. չե, եդ եր մնացել, վոր քո ըռելը ածելի:

— Չես ածի, կաթ չեմ տալ:

— Կտաս, կտաս, Մարալ ջան, բա յես շեզ պահել մեծացրել եմ, ինչի՞ յես իմամազը մոռանում:

Այս ասելով Նանագլուլը ելի մոտեցավ, վոր պազի, ծծերից բռնի, կովը ավելի չարացավ:

— Ապառավ, հեռացիր, թե չե քացի կտամ, բերնումդ մնացած երկու ջուխտ մի կենտ ատամներդ ել կփշրեմ. քեզ ասում եմ կրծքումս կաթ չկա:

— Բա կաթդ վորտեղ ա կորել, ում ես տվել:

ամառը ենքան կաթ իր տալի, հիմի ես ձմեռ գոժվել ես, կաթ չես տալիս:

— Խի՞յ եմ գոժվել, ամառը հանդում չոր խոտ կար, ելի ուտում, կշտանում ի, կաթ տալի, հիմի ի՞նչ ես տալի, վոր քեզ ի՞նչ տամ:

— Աղջի Հերիքնագ, — Նանագյուլը դարձավ հարևանին. — ես մեր կովը եսոր գոժվել ա, չի թողնում, վոր կթեմ. հենց ապրես, մի քոմակ արա, սրան կթեմ. երեխեքը քաղցած են, միքիչ ել մածուն մերեմ:

— Ա քավթառ, կաթ չունեմ, հեռացիր, մինչև ինձ չկշտացնես, կաթ չեմ տալ, լավ իմացիր:

— Աղջի, տեսնում ես՝ վոնց ա ղզմիշ ելել ես անիծածը. բա սրան չաժի մի լավ քոթակ տամ:

— Ձե, Նանագյուլ ջան, քոթակով բան չի դառնալ, ելի սիլի-բիլի արա, ճակատը, մեջքը քորի, առաջն ել ուտելու մի բան դցի:

— Ախր ի՞նչ դցեմ, միքիչ դարման ունեմ, են ել պրծնելու վրա չա. սաղ որը վեր ա ընկնում, ատամները վրաս դրճդրճացնում, կասես յես իրա դուշմանը ըլեմ:

— Բա իմ դուշմանը չես, ի՞նչ գահրումար ես. սոված փորս վեց-վեց ա անըմ, սաղ որը քաղցած զկուտում եմ, հորթուկս ենքան դատարկ

ծծերս լմլմում ա, վոր յարա յեն դառել, սովա-
ծութեն ա աղիդ բալես եգուց-ելոր վոր մահանա,
դրա ջուղաբը ու վ պիտի տա:

— Աղջի Հերիքնադ, ես դիժը տես ինչեր ա
ասում:

— Գիժը հենց դու յես, քավթան, սաղ
տարին թրքի մեջ ես պահում, մի անգամ չես
լողացնում, մեջքիս, փորիս դաշե, շոթկ չի
դիպչում, ճանճերը, տիգերը, վոջիլները հան-
գըստություն չեն տալի. առաջներում ելի ձիու
վտաի տակ տրորած, բորբոսնած խոտն իր
իմ առաջ գցում, են ել կարացրիր, հիմի մի
երկու բուռ դարմանի կրճոնք ես ախոռը գցում,
ստիպում, վոր կաթ տամ. աչքս վրա մնաց՝ մի
որ ինձ գալար, բազուկ կամ կարտոֆիլ ուտա-
ցես. հավաքել ես փոսերը լցրել, հոտացնում,
խնայում ես միքիչ ել ինձ տաս:

— Վա՛յ, իմ աչքս քոռանա, աղջի Հերիքնադ,
եդ լ՞նչ ա կուրկուտ անըմ, խի, տավարը դադար,
բազուկ, կարտոֆ կուտի՞:

— Դե բալքի սիրտն ուզում ա, տուր ու-
տի, ելի՛:

— Գիժ ես, ինչ ա, ուտի, փորը ուռչի, սաստ-
կի, բա իմ երեխեքը կաթի հասրաթ մնան:

— Թե վոր տաս, հասրաթ չեն մնալ, քեզ ենպես
կաթ կտամ, վոր երեսին մի մատ դալմադ կըռնի:

— Հերիքնազ, խելքդ եդ գազար-բազուկից
ինչ ա կարուս:

— Դե յես ինչ գիդամ. ասում են՝ եսոր
մեր գեղը մի մածնադետ ե եկել, Նանազյուլ,
տավար պահելու համար զրից պետք ա անի.
գնանք նրանից խորհուրդ հարցնենք:

— Գնանք, գնանք, Հերիքնազ:

— Ձեզ բարի ճանապարհ, գնացեք,—ասաց
կոմս ու տեղնուտեղը պատկեց մոռթը կախ:

II

ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵԱՒ ԶՐՈՒՅՅԸ

Ընկերներ, շատ ուրախ եմ, վոր հավաքվել,
հետաքրքրվում եք, թե ինչպես պետք ե կովին
կերակրել ու պահպանել, վոր շատ կաթ տա.
պառավ Նանազյուլն ել դեռևս աչստեղ չժտած,
փեշս բռնեց, գանգատվում եր, վոր իր կովը
դժմիշ ա ելել, կաթ չի տալիս, իրենից գազար,
բազուկ ե պահանջում. ի՞նչ ճար անել:

Ընկերներ, առաջին հերթին պետք ե ա-
սեմ, վոր ինչպես մարդիկ առանց հացի ու կե-
րակրի և այն՝ կուշտ փորով չեն կարող լավ գործ
տեսնել, փող աշխատել, տուն կառավարել, այն-
պես ել ձեր լծկան տավարը, չեթե կուշտ չու-
տի, չի կարող վոչ գութան քաշել, վոչ ել

բեռ տանել. այդպէս ել կովը ձեզ կաթ չի տալ,
չ'թե սոված թողնեք. չե՞ վոր նա յել պետք ե
ապրի, և դեռ այդ բավական չե, իր հորթին ել
կերակրի, ինչպէս վոր ժայրերն իրենց ժանուկ-
ներին են կերակրում, և դեռ մեզ ել կաթ տա,
վոր մածուէն ու յուղ պատրաստենք, թե աղբ տա,
վոր նրանով հողը պարարտացնենք: Ուրեմն
առաջին հերթին կերի հարցն ե:

ՎՈ՞րեպից կեր վերցնենք

Գյուղացու տնտեսութեան բարելավման ա-
մենից շատ արգելքը առաջանում ե կերի պա-
կասութունից: Այդ պակասութունը արգելք ե
դառնում ինչպէս դաշտավարութեան, այնպէս ել
տավարապահութեան զարգացմանը: Որինակով
հասկացնենք. գյուղացիք դարնանացանի համար
հողը առաջուց չեն հերկում, վորովհետեւ ցան-
քատեղի վրա արածացնում են տավարը, իսկ
առաջ հերկելուց տավարի կեր չեն ունենում:
Ի՞նչ պետք ե անեն: Ահա թե ինչ:

Պետք ե խոտաբույսեր ցանել, արոսատե-
ղերը լավացնել, արմատապսուղներ ցանել և
վերջապէս ձեռք բերել գյուղի համար հարկա-
վոր քանակութեամբ բուսալ, թեփ, վոր ուժեղ
կեր են տավարի համար:

Խոտաբույսերի ցանքը հացաբույսերից ավե-

լի ոգուտ կտա, մանավանդ ջրարբի դաշտավայրերում, յերբ առվույտ, յերեքնուկ, կորնզան, վիկա և այլ խոտաբույսեր են ցանում և ցանքի մի մասը պահում են սերմի համար: Բացի այդ խոտաբույսերը հողը պարարտացնում են, բերքի քանակը շատացնում և թե ավելի գոմաղբ տալիս տավարին բավարար կեր տալուց:

Մարգագետինների վրա մեզանում շատ քիչ են ուշադրութուն դարձնում. տավարը, վոչխարը բաց են թողնում գարնանը, հենց վոր խոտը մի փոքր ծլած բարձրացած է լինում, նրանք վոտնատակ են տալիս այդ խոտերը. տեղի խոնավության պատճառով խոտը հողին պինդ կպչելուց մեծ մասը փչանում է, այնինչ ուրիշ յերկրներում թե տավարի և թե վոչխարի համար արոտատեղը մասերի չեն բաժանում, յերբ խոտը արդեն բարձրացել է, միջանի որ մի մասի վրա արածացնում, հետո հետզհետե մյուս մասերի վրա. մեծատավարին կապոտում են գետնի մեջ խրած ձողերից, իսկ վոչխարների համար շարժական ցանկապատեր են շինում: Մի մասում արածացնելուց հետո այլևս չեն թողնում, վոր այնտեղ տավար կամ վոչխար մտնի, մինչև վոր նորից խոտը լավ չի բարձրանում,

Մեզանում կան շատ ճահճալիս տեղեր. պետք

ե դրանք չորացնել և արտատեղերի, թանգար-
 փեք բույսերի մշակութայն վերածել: Ճահճային
 տեղեր չորացնելը մեկ մարդի բան չի. այդտեղ
 գլուղի համայնքը, կոոպերատիվ ընկերություն-
 ները, Հողօրդկոմատը և այլ հիմնարկություննե-
 րը ևս կաջակցեն: Այդպիսի տեղերը չորացնե-
 լուց 2—3 տարուց թե դրված ծախքերը կծած-
 կրվեն, թե փոխանակ մի դեսիատին տեղից 100 —
 150 փութ չոր խոտ ստանալու, մինչև 300 փութ
 կստացվի:

Խճ, գերե եւ խաղում արմատապտուղները

Ամենից եժան կերը արմատապտուղներն
 են: Մի դեսիատին տեղից կարելի յե կերի բա-
 զուկ ստանալ միջին հաշվով մինչև 2000 փութ:
 Մի դեսիատին տեղի վրա ծախք կգնա հերկելու,
 սերմելու, քաղհանի, ջրելու և հավաքելու՝ 100
 ռուբլուց վոչ ավել. այնպես վոր գյուղացուն մի
 փութը կնստի 5 կոպեկ: Կերի բազուկի հինգ
 փութը փոխարինում ե մի փութ չոր չերեքնուկի
 կամ առվույտի, բայց կարելի՛ յե արդյոք 25 կո-
 պեկով մի փութ չոր առվույտ կամ չերեքնուկ գնել:

Մի դեսիատին կերի բազուկի բերքը հավա-
 սար ե 400 փութ չոր չերեքնուկի:

Արմատապտուղների մշակութայն շնորհիվ
 ե, վոր դանիացիք ձեռքի տակ 5 դեսիատին վա-

ընելու հող ունենալիս, և այն առանց մարդա-
գետնի խոտաբույսերի և արոտատեղի, կարողա-
նում են չորս կով պահել և ամեն մեկից տարե-
կան 250—300 վեդրո և ավելի կաթ վերցնել:

Յերկու հարյուր հիսուն քառակուսի սաժեն
տեղից կարելի յե այնքան արժատապատուղներ՝
բազուկ, շաղգամ, գազար ստանալ, վոր բավա-
կան կլինի աշունքից մինչև գարունը մի կով կե-
րակրելու:

Բազուկը ամեն տեղ կարելի չե ցանել,
իսկ գազարը չորային տեղերում անգամ լավ բերք
ե տալիս:

Բազուկը, գազարը, շաղգամը կարելի չե
հում տալ, բայց մանրած կամ քիչ խաշած և
այն՝ դարմանի հետ. կարտոֆիլը պետք ե կտրա-
տած տալ, վոր բկին չմնա. ծլած կարտոֆիլը
կարելի յե ուտացնել միայն յեփ տված. բորբոս-
նած, փչացած կեր չպիտի տալ:

Ուժեղ կերի մասին: Կերը պե՞տ ե օալ կենդանի
բաժի համեմատ

Ուժեղ կեր ե և գյուղացուն ավելի ձեռն-
տու բամբակի, ալրի թեփը, արևածաղկի, քնջիթի,
կտավատի, վուշի և բամբակի սերմի քուսպը:
Թե կովին և թե մյուս անասուններին պետք ե
կերակրել իրենց կենդանի քաշի համեմատ. ա-

մեն 3 փուլի կենդանի քաշ ունեցող անասունին պետք է որական մի միավոր կեր տալ, 6 փուլի քաշ ունեցողին՝ յերկու միավոր, 9 փ. ունեցողին՝ 3 միավոր:

Մի միավոր կեր է՝ 1 ֆունտ ալբոգենը՝ դարու, վարսակի հայլն

»	1	»	Թեփը
»	$\frac{2}{3}$	»	կտավատի, քնջիթի, բամբակի քուսողը
»	3	»	մարգագետնի չոր խոտը
»	4	»	ճահճային տեղերի չոր խոտը
»	$2-2\frac{1}{2}$	»	չոր առվույտը
»	4-5	»	գարնանացան դարմանը
»	5-6	»	աշնանացան »
»	12	»	կանաչ խոտը
»	8	»	» առվույտը
»	15	»	բաղկաթերը
»	13	»	կաղամբաթերը
»	8	»	բազուկը
»	8	»	գաղարը
»	6	»	կարտոֆիլը

Այդ կերերը չպետք է առանձին-առանձին տալ, այլ խառնուրդ անելով, թաց կերը չորի հետ խառնած և միշտ հաշիվը պահելով, այն է՝ թե ինչքան այս ու այն միավորները պետք է իրար խառնել՝ կենդանի քաշը աչքի առաջ ունեցած:

Բացի կենդանի քաշը, պետք է աչքի առաջ ունենալ և կովի կաթնատվությունը կամ լծկանի աշխատանքը. կովը շատ կաթ կտա, չեքք կերակրում են ուժեղ, սննդաբար նշութերով, այն

ե՛ գարու ալյուրով, թեփով, քուսպով, բամբակի հոլենդով, Ամեն 3 ֆունտ կաթ ստանալու համար պետք է 1 ֆունտ ուժեղ կեր տալ, 15 ֆունտին՝ որական 5 ֆունտ: Ուժեղ կերը լավ է տալ խոտի փշրանքի և կամ դարմանի հետ: Հորթը ծնելուց հետո առաջին ամսին նույնպես կերի քանակը պետք է ավելացնել, վոր թե իրեն պահի, թե հորթուկին և թե կովատիրոջը կաթ տա: Ձիերին ու մածատավարին կարելի չե տալ որական 5—8 ֆ. քուսպ, վոչխարներին՝ վոչ ավելի, քան 2 ֆ.:

Ուրիշ ի՞նչ խնամք է պե՞տ կովի՞ն ու ճավարի՞ն

Նախ պետք է գոմանոցը մաքուր պահել, կովի տակը ձմեռը ծղոտ փռել, ախոռը ամեն որ մաքրել տականքներից, կովի մարմինն կպած կեղտերը մաքրել, կուծքը լվանալ կթելիս ծծերը մատներով չձգձգել, այլ բռունցքի միջոցով:

Գոմը պետք է լուսամուտ, ոդանցք ունենա. պետք է թողնել աչն վատ սովորությունը, վոր ամբողջ ձմեռը մութ գոմի մեջ են պահում տավարը, մինչև անգամ աղբը գոմի մի անկյունում հավաքած պահում են, վոր տաքություն տա: Ձմեռը պաղ ջուր չպիտի տալ կամ տանել սառուց կապած առունների ջրերից խմացնել: ջուրը լավ է տանը պահել տակառում և նրանից որական 2 անգամ խմացնել:

Կովի բեղմնավորման ժամանակը

Փորձերը ցույց են տալիս, վոր կովը լեթե բեղմնավորվել է վաղ գարնանը, նա ծնում է մինչև սաստիկ ցրտերի սկսվելը. այդ դեպքում նա ավելի հեշտ է ծնում, քիչ հիվանդանում, ավելի լավ սնվում, քանի վոր աշնան կերն ավելի լավ է գարնան կերից, հորթն ել կուշտ կաթ է ուտում:

Բեղմնավորելու համար չպետք է կովին ամեն մի պատահական ցուլի տակ դցել, այլ ոգտրվել աղնվացեղ ցուլերից, վոր այժմ կան թե խորհրդային տնտեսութուններում և թե անասնապահական կայաններում:

Կովը ծնելուց 25—28 ուր հետո սկսում է բեր գալ. չպետք է այդ աչքաթող անել, հակառակ դեպքում ծնելը մի ամիս կուշանա. յեթե այդ ժամանակը ցուլի տակ չգցվի, կովը 3 շաբաթից հետո նորից կսկսի բեր գալ:

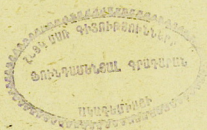
Կովը յեթե փետրվարին է ծնել, հարկավոր է մարտին բեղմնավորել, վոր ծնունդը լինի դեկտեմբերին, իսկ յեթե դեկտեմբերին է ծնել, պիտի բեղմնավորել հունվարին՝ հոկտեմբերին ծնելու համար:

Յեթե առաջին անգամ յերինջն են բեղմնավորում, նա պետք է առնվազն յերկու տարեկան լինի:

կովերը բեղմնավորելու համար չպետք է
բաց թողնել նախրի մեջ, այլ տանը դոմոմ
կամ բակում և այն՝ տեղական աղնվացեղ ցուլի
օգնութեամբ:

Մի վերջին խոսք, ընկերներ. լեթե ուղում
եք մեզանում անասնաբուծությունը զարգանա,
ձեր տնտեսությունը շահեկան լինի, պետք է
աշխատեք միահամուռ ուժերով գործի կաշել,
կաթնատնտեսական արտելներ, կոռպերատիվ
ընկերություններ կազմել, ձեր մթերքը, կաթ
լինի թե պանիր կամ յուղ, վաշխառու-առևտրա-
կաններին չծախել: Միայն կաթնատնտեսական
արտելը շահավետ կդարձնի գյուղացու տնտե-
սությունը. այդ աչքի առաջ առաջ ունեցեք:
Թե ինչպես պետք է արտելներ կազմակերպեք,
անասնատերերի միություն կազմեք, դրա համար
պետք է դիմեք մի մասնագետի, վոր ցույց տա,
թե ձեր կովերից, անասուններից վորն ավելի
շահեկան է, վորի վրա ուշք պիտի դարձնեք և
ավելորդները ծախու հանեք: Ընկերներ, ձեր
միջից կամ դրսից անասնապահության, կաթնա-
տնտեսության գործին հմուտ մի վարիչ հրավը-
րեցեք, հետևեցեք նրա խորհուրդներին և կտես-
նեք, վոր համայնական ուժերով գործ տեսնելն
ավելի շահավետ է, ավելի ձեռնտու չէ, քան
անհատական կերպով գործ տեսնելը:

Վերջացնելով իմ խոսքը՝ կրկնում եմ. աշխատեցե՛ք խոտաբույսեր, արմատապտուղներ շատ ցանել, խոտատեղերը անասուններին վտանատակ չտալ, գոմերը տաք պահել, լույս և ոդանցք ունենալ, անասուններին իրենց կենդանի քաշին համեմատ կերակրել, աշխատել, վոր կովի ծնունդը աշնանը ընկնի և, վոր գլխավորն է, արտել կազմել ու ընկերական հիմունքներով տանել գործը և ոգուտ քաղիլ մասնագետների ցուցմունքներից, խորհուրդներից և անասնապահ ու թյան վերաբերյալ գրքերից:

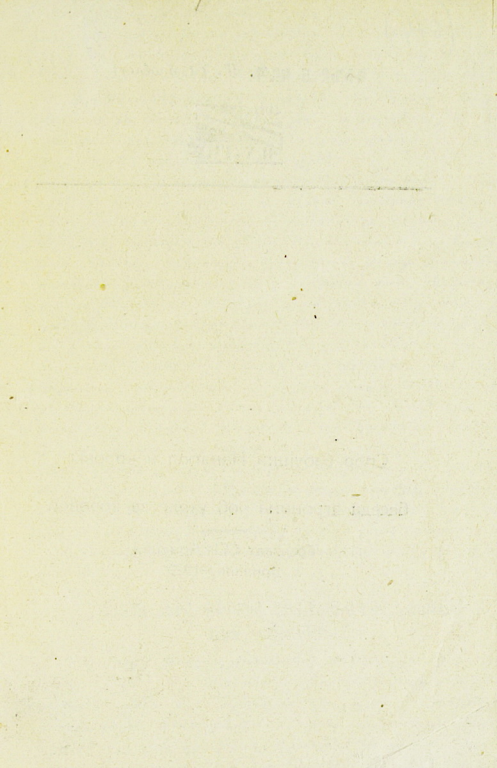

A $\frac{\pi}{40231}$

ԳԱՍ Հիմնարար Գիտ. գրադ.

220040231

(074.)

ԳԻՆԸ 5 ԿԱՊ. Մ. (1 մամուլ)

A $\frac{\pi}{40231}$

Спор бабушки Нанагюл и коровы
и
беседа агронома об уходе за коровой

Госиздат ССР Армении
Эривань — 1929